

Ο σχολικός χώρος ως κοινό έργο: Συμμετοχικός Σχεδιασμός για την αναδιαμόρφωση αίθουσας πολλαπλών χρήσεων Γυμνασίου

Γεώργιος Σκούμπαφλος

Εκπαιδευτικός ΠΕ02, Γυμνάσιο Αντίκυρας Βοιωτίας

gskoubaflos@gmail.com

► ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία παρουσιάζει μια συνεργατική δράση αναδιαμόρφωσης της αίθουσας πολλαπλών χρήσεων σχολικής μονάδας Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, με τη συμμετοχή του σχολείου, του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων και εθελοντών επαγγελματιών διαφόρων ειδικοτήτων. Η δράση στηρίζεται μεθοδολογικά στις αρχές της σχεδιαστικής σκέψης (design thinking): μέσω δομημένου ερωτηματολογίου (Voice of Customer) καταγράφηκαν οι ανάγκες και οι επιθυμίες 130 μαθητών/τριών σχετικά με τον υπάρχοντα χώρο, τα ευρήματα αξιοποιήθηκαν από ομάδα εργασίας μαθητών/τριών, με τη χρήση απλοποιημένων επαγγελματικών εργαλείων διαχείρισης έργου, για τη δημιουργία μιας πρώτης μακέτας της προτεινόμενης αναδιαμόρφωσης, η οποία στη συνέχεια παρουσιάστηκε σε υποψήφιο χορηγό. Παρά το γεγονός ότι η συγκεκριμένη πρόταση χρηματοδότησης δεν εγκρίθηκε, η αναζήτηση χορηγού συνεχίζεται. Παράλληλα, κατά το επόμενο σχολικό έτος πραγματοποιήθηκαν τρία βιωματικά εργαστήρια (Φωτογραφίας, Θεάτρου και Δημιουργικής Γραφής), τα οποία λειτούργησαν ως συμπληρωματική δράση ενεργοποίησης της μαθητικής κοινότητας και αξιολογήθηκαν θετικά από τους γονείς των συμμετεχόντων. Η εργασία στοχεύει στη διάχυση της μεθοδολογίας της σχεδιαστικής σκέψης και των πρώτων ποιοτικών και ποσοτικών ευρημάτων που προέκυψαν από τη διαδικασία.

Λέξεις-κλειδιά: Αναδιαμόρφωση Σχολικού Χώρου, Σχεδιαστική Σκέψη (Design Thinking), Βιωματικά Εργαστήρια, Συνεργασία Σχολείου-Κοινότητας, Μαθητική Συμμετοχή.

► ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αφορμή για την παρούσα δράση υπήρξε ένα απλό, αλλά ουσιώδες ερώτημα που τέθηκε στη σχολική κοινότητα: «Γιατί οι μαθητές/τριες δεν αγαπούν το σχολείο;». Η απάντηση που έδωσαν οι ίδιοι/ιες οι μαθητές/τριες ήταν αποκαλυπτική, αλλά μάλλον έπρεπε να είναι αναμενόμενη: δεν τούς ζητείται ποτέ η γνώμη για το πώς θα ήθελαν να είναι διαμορφωμένος ο χώρος μέσα στον οποίο περνούν καθημερινά το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας τους. Το εύρημα αυτό λειτούργησε, λοιπόν, ως έναυσμα για μια δράση που θέτει τον μαθητή στο επίκεντρο της διαδικασίας σχεδιασμού, αντί να τον αντιμετωπίζει ως παθητικό αποδέκτη ενός έτοιμου αποτελέσματος.

Ο σχολικός χώρος αποτελεί κάτι περισσότερο από ένα λειτουργικό κέλυφος διδασκαλίας· συνιστά ζωντανό κύτταρο της σχολικής και ευρύτερης κοινότητας, το οποίο οφείλει να ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες αυτών που το βιώνουν καθημερινά-μαθητών/τριών και εκπαιδευτικών (Γερμανός, 2006). Ωστόσο, πολλά σχολικά κτίρια, ακολουθώντας τυποποιημένους αρχιτεκτονικούς κανονισμούς, εμφανίζουν παρόμοια λειτουργικά χαρακτηριστικά που συχνά δε συνάδουν με τις σύγχρονες παιδαγωγικές και κοινωνικές ανάγκες μιας σχολικής μονάδας.

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται μια δράση αναδιαμόρφωσης της αίθουσας πολλαπλών χρήσεων σχολικής μονάδας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, η οποία σχεδιάστηκε με βάση τις αρχές της σχεδιαστικής σκέψης (design thinking). Η μεθοδολογία αυτή, αντί να επιβάλλει μια λύση στον χρήστη εκ των προτέρων, ξεκινά από την ενσυναίσθηση (empathize) και την κατανόηση των πραγματικών αναγκών του, ώστε η τελική πρόταση να ανταποκρίνεται όσο το δυνατόν πιο πιστά σε αυτές (IDEO, n.d.). Στο πλαίσιο αυτό, αξιοποιήθηκε δομημένο ερωτηματολόγιο προς τους/τις μαθητές/τριες, με στόχο την καταγραφή των αναγκών, των δυσλειτουργιών αλλά και των επιθυμιών τους αναφορικά με τον υπάρχοντα χώρο· τα ευρήματα αυτά αποτέλεσαν στη συνέχεια τη βάση για τη δημιουργία μίας μαθητικής μακέτας και την παρουσίασή της σε υποψήφιο χορηγό. Εκτός από αυτή τη διαδικασία, υλοποιήθηκε ως συμπληρωματική δράση μια σειρά τριών βιωματικών εργαστηρίων (Φωτογραφίας, Θεάτρου και Δημιουργικής Γραφής) το σχολικό έτος 2025-2026, τα οποία ενίσχυσαν το γενικότερο κλίμα συμμετοχικότητας και καλλιτεχνικής έκφρασης της μαθητικής κοινότητας.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσει τη μεθοδολογία και τα πρώτα ευρήματα της διαδικασίας της σχεδιαστικής σκέψης, καθώς και το πλαίσιο συνεργασίας σχολείου, Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων και εθελοντών επαγγελματιών, το οποίο κατέστησε δυνατή την υλοποίησή της.

► ΣΥΝΤΟΜΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Η αρχιτεκτονική του σχολικού χώρου έχει μελετηθεί συστηματικά ως παράγοντας που επηρεάζει τόσο την εκπαιδευτική διαδικασία όσο και την κοινωνική ζωή της σχολικής κοινότητας. Κατά τον Γερμανό (2006), ο σχολικός χώρος οφείλει να λειτουργεί ως κέντρο μάθησης που δεν είναι αποκομμένο αλλά συνδεδεμένο με τη γειτονιά, ευέλικτο ώστε να ανταποκρίνεται σε ποικίλες μορφές εκπαιδευτικής και πολιτιστικής δραστηριότητας, ενώ ιδιαίτερη βαρύτητα αποδίδεται στη δυνατότητα του μαθητή να οικειοποιείται τον χώρο και να τον μετατρέπει σε δικό του τόπο.

Η ένταξη της μαθητικής φωνής στις αποφάσεις σχεδιασμού σχολικών χώρων δεν αποτελεί νέο ζήτημα στη διεθνή βιβλιογραφία. Οι Woolner, Hall, Wall, & Dennison (2007) ανέδειξαν, μέσα από μελέτη περίπτωσης αναδιαμόρφωσης σχολικής αίθουσας, την ιστορική τάση της επικέντρωσης της διαβούλευσης για σχολικά κτίρια στους/στις εκπαιδευτικούς, παραγκωνίζοντας την άμεση συμμετοχή των μαθητών/τριών, καθώς και την ένταση που συχνά προκύπτει ανάμεσα στην αρχιτεκτονική και την παιδαγωγική οπτική κατά τη διαδικασία του σχεδιασμού. Σε παρόμοια κατεύθυνση, οι Coelho, Cordeiro, Alcoforado, & Moniz (2022) ανέπτυξαν και εφάρμοσαν ένα εργαλείο συνδυασμού ερωτηματολογίου και επιτόπιας συζήτησης (walkthrough) για τη συλλογή της άποψης των μαθητών/τριών σχετικά με σχολικούς χώρους, τα αποτελέσματα του οποίου αξιοποιήθηκαν απευθείας από ομάδα αρχιτεκτόνων για τη διαμόρφωση πρότασης αναδιαμόρφωσης, με τη διαδικασία να ολοκληρώνεται με δημόσια

παρουσίαση και συζήτηση της πρότασης ενώπιον της σχολικής κοινότητας-μια πορεία με σαφείς δομικές ομοιότητες με αυτή που ακολουθήθηκε στην παρούσα δράση.

Παράλληλα, η μεθοδολογία design thinking έχει αναδειχθεί τα τελευταία χρόνια ως ιδιαίτερα αποτελεσματικό πλαίσιο ένταξης της μαθητικής φωνής σε διαδικασίες επίλυσης προβλημάτων εντός εκπαιδευτικών πλαισίων, όπως καταγράφουν οι συστηματικές ανασκοπήσεις των Li & Zhan (2022) και των Tsai et al. (2023). Η μεθοδολογία IDEO (n.d.), στην οποία βασίζεται και η παρούσα δράση, προτείνει μια διαδοχή φάσεων -ενσυναίσθηση (empathize), προσδιορισμός (define), δημιουργία ιδεών (ideate), πρωτοτυποποίηση (prototype) και δοκιμή (test)- η οποία επιτρέπει τη σταδιακή μετάβαση από την κατανόηση της ανάγκης του χρήστη στην υλοποίηση μιας απτής λύσης που την ικανοποιεί.

► ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση μιας πρακτικής συμμετοχικού σχεδιασμού, με βάση τη μεθοδολογία design thinking, που αποσκοπούσε στην αναδιαμόρφωση της αίθουσας πολλαπλών χρήσεων ενός ημερήσιου δημόσιου Γυμνασίου. Επιμέρους στόχοι είναι: (α) η ανάδειξη του τρόπου με τον οποίο η μαθητική φωνή μπορεί να ενσωματωθεί ουσιαστικά στη διαδικασία σχεδιασμού ενός σχολικού χώρου, (β) η περιγραφή της αξιοποίησης απλοποιημένων επαγγελματικών εργαλείων διαχείρισης έργου από μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, και (γ) η καταγραφή πρώτων στοιχείων αξιολόγησης της δράσης από την πλευρά μαθητών και γονέων. Η πρωτοτυπία της πρακτικής έγκειται στον συνδυασμό εργαλείων design thinking με εργαλεία διαχείρισης έργου προερχόμενα από τον επιχειρηματικό χώρο, προσαρμοσμένα σε μαθητικό κοινό Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, καθώς και στη συστηματική εμπλοκή σχολείου, Συλλόγου Γονέων και εξωσχολικών επαγγελματιών σε όλα τα στάδια της διαδικασίας.

► ΜΕΘΟΔΟΣ

Συμμετέχοντες/ουσες

Στη φάση διερεύνησης της ανάγκης (Voice of Customer) συμμετείχε σχεδόν το σύνολο του μαθητικού πληθυσμού του σχολείου (N=130), μέσω δομημένων συνεντεύξεων με έξι σταθερές ερωτήσεις, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν τον Δεκέμβριο του 2024 ξεχωριστά ανά τμήμα, σε διαφορετικές ημερομηνίες εντός του μήνα, παρουσία εκπροσώπου του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων και εκπαιδευτικού της ομάδας έργου. Στη συνέχεια συγκροτήθηκε μικρότερη ομάδα εργασίας μαθητών/τριών, η οποία ανέλαβε την επεξεργασία των ευρημάτων, τον σχεδιασμό και τη διαχείριση του έργου. Στο εργαστήριο κατασκευής μακέτας συμμετείχαν 30 μαθητές/τριες, σε συνεργασία με δύο αρχιτέκτονες, για εννέα ώρες συνολικά. Στη διαδικασία συμμετείχαν επίσης η διεύθυνση του σχολείου, ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων, καθώς και ομάδα εθελοντών επαγγελματιών διαφόρων ειδικοτήτων (μεταξύ άλλων, αρχιτεκτονικής και επιχειρηματικής διεύθυνσης). Ως επέκταση της κύριας δράσης, πραγματοποιήθηκε σειρά τριών βιωματικών εργαστηρίων (Φωτογραφίας, Θεάτρου, Δημιουργικής Γραφής), στα οποία δήλωσαν αρχικό ενδιαφέρον 33 μαθητές/τριες και τελικά συμμετείχαν 13, από τον Νοέμβριο του 2025

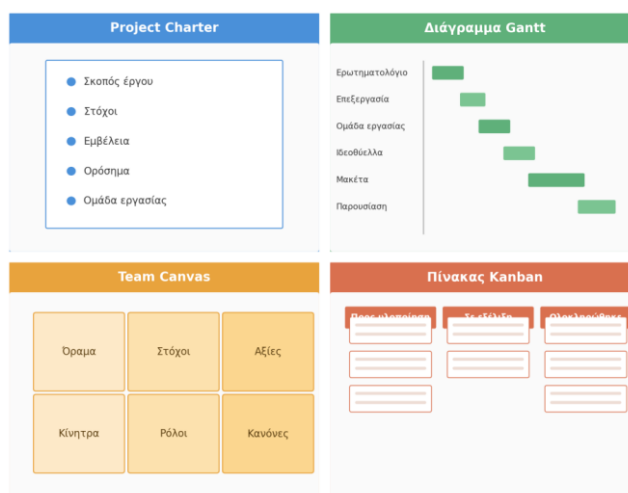
έως τις αρχές Απριλίου του 2026· για την αξιολόγηση αυτής της παράλληλης δράσης συγκεντρώθηκαν απαντήσεις από 11 γονείς των συμμετεχόντων/ουσών.

Πίνακας 1. Αριθμός συμμετεχόντων ανά στάδιο της δράσης

Στάδιο δράσης	N
Ερωτηματολόγιο VoC (φάση Empathize)	130 μαθητές
Αρχικό ενδιαφέρον για βιωματικά εργαστήρια	33 μαθητές
Τελική συμμετοχή σε βιωματικά εργαστήρια	13 μαθητές
Εργαστήριο κατασκευής μακέτας	30 μαθητές
Αξιολόγηση βιωματικών εργαστηρίων	11 γονείς

Υλικό

Αξιοποιήθηκαν: (α) δομημένο ερωτηματολόγιο μαθητών/τριών (Voice of Customer, έξι ερωτήσεις) στη φάση ενσυναίσθησης· (β) απλοποιημένη έκδοση επαγγελματικού “Project Charter” για τον καθορισμό σκοπού, στόχων και εμβέλειας του έργου· (γ) διάγραμμα Gantt για τον χρονικό προγραμματισμό· (δ) “Team Canvas” για τη συγκρότηση και τους στόχους της ομάδας εργασίας· (ε) πίνακας Kanban, αναρτημένος σε τοίχο της τάξης, για την οπτική διαχείριση των εργασιών· (στ) πρακτική “Peer Appreciation” (αναγνώριση συνεισφοράς συμμαθητών/τριών) στο τέλος κάθε συνάντησης εργασίας· και (ζ) υλικά κατασκευής μακέτας.

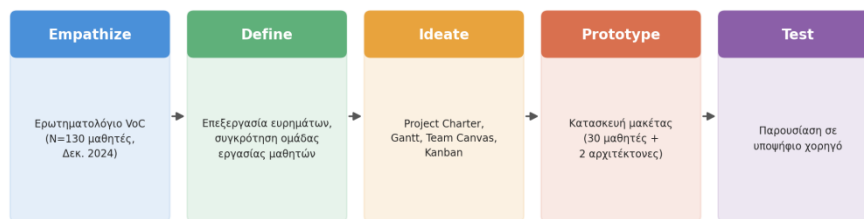

Σχήμα 2. Σχηματική απεικόνιση των τεσσάρων εργαλείων διαχείρισης έργου που αξιοποιήθηκαν από την ομάδα εργασίας μαθητών/τριών

Διαδικασία

Η δράση ξεκίνησε τον Δεκέμβριο του 2024, με τη διανομή του δομημένου ερωτηματολογίου στους μαθητές, όπως περιγράφηκε παραπάνω. Ακολούθησε επεξεργασία των απαντήσεων, από την οποία προέκυψε το βασικό συμπέρασμα ότι οι μαθητές/τριες ζητούν έναν χώρο πιο χρηστικό και σύγχρονο. Τα ευρήματα παρουσιάστηκαν εκ νέου στους/στις μαθητές/τριες, στους/στις οποίους/οίες ζητήθηκε

να συμμετάσχουν στην ομάδα έργου, με σαφή ενημέρωση ότι η ομάδα θα συνεδριάζει εκτός σχολικού ωραρίου. Η ομάδα έργου μαθητών/τριών συγκροτήθηκε τελικά και ξεκίνησε να συνεδριάζει κάθε Δευτέρα και Τρίτη μετά τις 14:00, υπό την επίβλεψη και καθοδήγηση ενηλίκων συνεργατών. Κατά τις συνεδριάσεις η ομάδα προχώρησε διαδοχικά στον προσδιορισμό του προβλήματος (define), στη γεννήτρια ιδεών (ideate) και στη δημιουργία της μακέτας (prototype). Η φάση δοκιμής (test) πραγματοποιήθηκε μέσω της παρουσίασης της μακέτας σε στελέχη υποψήφιου χορηγού· τα παιδιά παρουσίασαν τη δουλειά τους και δέχθηκαν ερωτήσεις σχετικά με την υλοποίηση του έργου. Η πρόταση χρηματοδότησης τελικά δεν εγκρίθηκε και η αναζήτηση χορηγού συνεχίζεται.

Σχήμα 1. Οι πέντε φάσεις της μεθοδολογίας design thinking όπως εφαρμόστηκαν στη δράση αναδιαμόρφωσης της αίθουσας πολλαπλών χρήσεων

► ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Πλαίσιο συνεργασίας και ρόλοι

Η δράση οργανώθηκε ως κοινή προσπάθεια τριών φορέων, με σαφή κατανομή ρόλων. Το σχολείο ανέλαβε τη διασύνδεση της ανάγκης με τους αρμόδιους φορείς και τους μελλοντικούς χρηματοδότες του έργου. Ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων συνέβαλε στην περιγραφή και τεκμηρίωση της ανάγκης, ενώ ομάδα επαγγελματιών διαφόρων ειδικοτήτων προσέφερε εθελοντικά την τεχνογνωσία της για την υποστήριξη του εγχειρήματος. Η συνεργασία αυτή στηρίχθηκε στην αντίληψη ότι η αντιμετώπιση μιας υφιστάμενης σχολικής ανάγκης αποτελεί ζήτημα συλλογικό, το οποίο αφορά το σύνολο της σχολικής κοινότητας και όχι αποκλειστικά τη διοίκηση του σχολείου.

Επεξεργασία απαντήσεων, επαγγελματικά εργαλεία και συγκρότηση ομάδας εργασίας

Μετά την επεξεργασία των απαντήσεων του ερωτηματολογίου, συγκροτήθηκε ομάδα εργασίας μαθητών/τριών, η οποία εισήχθη σε μια σειρά επαγγελματικών εργαλείων διαχείρισης έργου, προσαρμοσμένων στις ανάγκες τους. Αρχικά, μέσω απλοποιημένης εκδοχής ενός “Project Charter”, η ομάδα όρισε από κοινού τον σκοπό, τους στόχους και την εμβέλεια του έργου. Στη συνέχεια, ανέπτυξε διάγραμμα Gantt για τον προγραμματισμό δραστηριοτήτων και προθεσμιών, ενώ μέσω ενός “Team Canvas” οι μαθητές/τριες διερεύνησαν το κοινό όραμα, τα ατομικά κίνητρα και τις αξίες της ομάδας. Η καθημερινή διαχείριση των εργασιών γινόταν μέσω πίνακα Kanban, αναρτημένου σε τοίχο της τάξης, ενώ κάθε συνάντηση έκλεινε με ένα λεπτό αμοιβαίας

αναγνώρισης της συνεισφοράς κάθε μέλους (“Peer Appreciation”). Η έκθεση των μαθητών/τριών σε αυτά τα εργαλεία αποσκοπούσε όχι απλώς στην εξοικείωση με επαγγελματικές πρακτικές, αλλά κυρίως στην καλλιέργεια δεξιοτήτων συνεργασίας, οργάνωσης και επικοινωνίας.

Από την ιδέα στη μακέτα

Αξιοποιώντας τα παραπάνω εργαλεία, η ομάδα εργασίας μαθητών προχώρησε στη δημιουργία μιας πρώτης μακέτας που αποτύπωνε την προτεινόμενη αναδιαμόρφωση της αίθουσας. Στο εργαστήριο κατασκευής μακέτας συμμετείχαν 30 μαθητές σε συνεργασία με δύο αρχιτέκτονες, για εννέα ώρες συνολικά, μετατρέποντας ιδέες σε φυσικά πρωτότυπα. Χαρακτηριστική ήταν η αυθόρμητη αποτίμηση ενός μαθητή για την εμπειρία αυτή: «Ήταν η καλύτερη μέρα της ζωής μου». Στη συνέχεια, σε ένα εργαστήριο επιχειρηματικής πρότασης με την καθοδήγηση στελέχους επιχειρηματικής διεύθυνσης, οι μαθητές/τριες διδάχθηκαν πώς να μετουσιώσουν την ιδέα τους σε μια βιώσιμη επιχειρηματική πρόταση, μέσα από ασκήσεις δημιουργίας αξίας και ιεράρχησης προτεραιοτήτων-μια εμπειρία που τους προετοίμασε για την παρουσίαση της μακέτας σε υποψήφιο χορηγό. Δύο χαρακτηριστικές αποτιμήσεις μαθητών από αυτή τη διαδικασία ήταν: «Είμαι περήφανος/η για αυτό που κάναμε σήμερα» και «Ήταν δύσκολο». Η μακέτα παρουσιάστηκε τελικά σε ομάδα υποψήφιου χορηγού· το αίτημα χρηματοδότησης δεν εγκρίθηκε, ωστόσο η αναζήτηση χορηγού συνεχίζεται.

Παράλληλη δράση: Τα βιωματικά εργαστήρια

Ως επέκταση της κύριας δράσης, πραγματοποιήθηκαν, κατά το επόμενο σχολικό έτος, τρία ωριαία εργαστήρια -Φωτογραφίας, Θεάτρου και Δημιουργικής Γραφής- στο πλαίσιο ημερίδας ανοιχτών θυρών. Στο εργαστήριο Φωτογραφίας, οι μαθητές/τριες εξοικειώθηκαν με βασικές τεχνικές και κατέγραψαν τις πρώτες τους λήψεις σε πορτρέτα. Στο εργαστήριο Θεάτρου, μέσα από παιχνίδια γνωριμίας και σωματικής έκφρασης, οι μαθητές/τριες εισήχθησαν σε βασικές έννοιες της υποκριτικής. Στο εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής, οι μαθητές/τριες συνέθεσαν συλλογικά μια σύντομη αφήγηση και απέδωσαν λεζάντες σε φωτογραφίες που είχαν τραβήξει οι συμμαθητές/τριές τους. Παρότι τα εργαστήρια αυτά δεν εντάχθηκαν ευθέως στη διαδικασία σχεδιασμού της αίθουσας, συνέβαλαν στην ενεργοποίηση και καλλιτεχνική έκφραση της μαθητικής κοινότητας, ενισχύοντας το γενικότερο πνεύμα συμμετοχικότητας που διαπέρασε τη δράση.

► ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η φάση διερεύνησης της ανάγκης (empathize) ανέδειξε ένα σαφές μοτίβο στις απαντήσεις των μαθητών/τριών: επιθυμία για δραστηριότητες που ενισχύουν την κοινοτική εμπειρία (κοινό μάθημα όλης της τάξης, θερινό σινεμά, περισσότερες εκδηλώσεις), σε συνδυασμό με συγκεκριμένα παράπονα λειτουργικού χαρακτήρα (υγρασία, κακή ακουστική, ανεπαρκής φωτισμός, άβολες θέσεις). Ταυτόχρονα, καταγράφηκε ισχυρή συναισθηματική σύνδεση με ορισμένα στοιχεία του υπάρχοντος χώρου -κυρίως τη σκηνή, την αυλαία και τις θεατρικές στολές- τα οποία οι μαθητές/τριες εξέφρασαν την επιθυμία να διατηρηθούν στη νέα μορφή της αίθουσας.

Η αξιολόγηση της παράλληλης δράσης βιωματικών εργαστηρίων από τους γονείς (N=11) έδειξε ιδιαίτερα θετική εικόνα: το σύνολο των ερωτηθέντων (100%) δήλωσε πολύ ικανοποιημένο από την εμπειρία συνολικά, ενώ το 82% θα ήθελε το παιδί του να συμμετάσχει ξανά (18% απάντησε «ίσως»). Το 91% των γονέων δήλωσε πρόθυμο να βοηθήσει στην ενημέρωση άλλων γονέων για τα εργαστήρια. Αναφορικά με αλλαγές που παρατηρήθηκαν στα παιδιά, το 64% ανέφερε «μεγάλη» αλλαγή και 27% «μικρή» αλλαγή, με τις πιο συχνά αναφερόμενες διαστάσεις να είναι η αυτοπεποίθηση, η συνεργασία/κοινωνικότητα και η δημιουργικότητα. Ως σημαντικότερος παράγοντας που συνέβαλε στην εμπειρία αναδείχθηκε ο τρόπος με τον οποίο εργάστηκαν οι υπεύθυνοι των εργαστηρίων με τα παιδιά.

Πίνακας 2. Αξιολόγηση των βιωματικών εργαστηρίων από τους γονείς (N=11)

Ερώτημα	Αποτέλεσμα
Συνολική ικανοποίηση («Πολύ»)	100%
Επιθυμία επανασυμμετοχής του παιδιού («Ναι»)	82%
Προθυμία ενημέρωσης άλλων γονέων	91%
Παρατηρούμενη «μεγάλη» αλλαγή στο παιδί	64%
Παρατηρούμενη «μικρή» αλλαγή στο παιδί	27%

Πέρα από τα παραπάνω, διαθέσιμα είναι και ευρύτερα στοιχεία αξιολόγησης της κύριας δράσης, τα οποία προέκυψαν από ξεχωριστές έρευνες που απευθύνθηκαν σε συμμετέχοντες/ουσες μαθητές/τριες και γονείς μετά την ολοκλήρωση των αντίστοιχων σταδίων (χωρίς να διευκρινίζεται το ακριβές μέγεθος δείγματος αυτής της δεύτερης έρευνας). Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά, το σύνολο των μαθητών/τριών της ομάδας έργου ανέφερε μετάβαση από τον ρόλο του παθητικού παρατηρητή σε αυτόν του ενεργού δημιουργού, ενώ το 77% ανέφερε αυξημένη ευτυχία στο σχολικό περιβάλλον και το 62% μεγαλύτερη σαφήνεια ως προς μελλοντικές εκπαιδευτικές επιλογές. Το 52% των γονέων παρατήρησε ενισχυμένες σχέσεις μεταξύ συνομηλίκων μέσα από τη συνεργατική μάθηση. Τέλος, το 72% των μαθητών/τριών φάνηκε να διατηρεί αυξημένη δέσμευση και υπευθυνότητα και μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος, ενώ αναφέρθηκε ότι νέες μορφές μάθησης (εργαστήρια, κοινές διαλέξεις) ξεκίνησαν με πρωτοβουλία των ίδιων των μαθητών/τριών, χωρίς εξωτερική καθοδήγηση.

► ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Τα ευρήματα της παρούσας δράσης συνηγορούν υπέρ της αξίας της ενσυναίσθησης ως πρώτου βήματος σε κάθε προσπάθεια αναδιαμόρφωσης σχολικού χώρου, επιβεβαιώνοντας τη θέση των Li & Zhan (2022) ότι το design thinking προσφέρει ουσιαστικά οφέλη όταν εφαρμόζεται συστηματικά σε εκπαιδευτικά πλαίσια K-12. Η πορεία που ακολουθήθηκε -από το δομημένο ερωτηματολόγιο στους/στις μαθητές/τριες, στη συγκρότηση ομάδας έργου, και τελικά στην παρουσίαση μιας συγκεκριμένης πρότασης (μακέτας) ενώπιον τρίτων- παρουσιάζει σαφείς δομικές ομοιότητες με τη διαδικασία που περιγράφουν οι Coelho et al. (2022), όπου η συστηματική συλλογή της άποψης των μαθητών/τριών οδήγησε άμεσα σε αρχιτεκτονική πρόταση αναδιαμόρφωσης και δημόσια παρουσίασή της στη σχολική κοινότητα. Και στις δύο περιπτώσεις, η επιτυχία της διαδικασίας δε φαίνεται να

εξαρτάται τόσο από την τελική έγκριση ή υλοποίηση της πρότασης, όσο από την ίδια την εμπειρία ουσιαστικής συμμετοχής των μαθητών/τριών σε ένα πραγματικό έργο με πραγματικούς περιορισμούς (χρόνο, προϋπολογισμό, ανάγκη πειθούς τρίτων).

Η συνύπαρξη επιθυμίας για αλλαγή με έντονη συναισθηματική προσκόλληση σε συγκεκριμένα στοιχεία του υπάρχοντος χώρου (η σκηνή, η αυλαία) υπογραμμίζει κάτι που τονίζει και ο Γερμανός (2006): η αναδιαμόρφωση ενός σχολικού χώρου δεν είναι απλώς τεχνικό ζήτημα εκσυγχρονισμού, αλλά διαπραγμάτευση ταυτότητας και μνήμης του χώρου από όσους τον βιώνουν. Αυτό συνάδει και με το εύρημα των Woolner et al. (2007), οι οποίοι επισήμαναν ότι η διαβούλευση για σχολικά κτίρια έχει ιστορικά παραγκωνίσει την άμεση φωνή των μαθητών/τριών, με αποτέλεσμα να μην αποτυπώνεται πάντα η ένταση ανάμεσα στην αρχιτεκτονική λογική του σχεδιασμού και την καθημερινή, βιωματική σχέση του/της μαθητή/τριας με τον χώρο· η παρούσα δράση επιχείρησε ρητά να γεφυρώσει αυτό το χάσμα, δίνοντας στους/στις μαθητές/τριες ενεργό ρόλο σε όλες τις φάσεις, από τον προσδιορισμό της ανάγκης έως την παρουσίαση της πρότασης.

Ως προς τη μεθοδολογική εγκυρότητα της αξιολόγησης, θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα δύο σύνολα δεδομένων που παρουσιάστηκαν προηγουμένως -η αξιολόγηση από τους 11 γονείς των μαθητών/τριών που συμμετείχαν στα βιωματικά εργαστήρια, και η ευρύτερη αξιολόγηση της κύριας δράσης- προέρχονται από διαφορετικά εργαλεία, διαφορετικά υποσύνολα συμμετεχόντων και διαφορετικές χρονικές στιγμές, και δε θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ενιαίο δείγμα. Το μικρό μέγεθος και ο πιθανώς αυτοεπιλεγμένος χαρακτήρας του δείγματος γονέων (N=11) περιορίζει τη δυνατότητα γενίκευσης των ευρημάτων ικανοποίησης, ενώ η απουσία σαφούς μεγέθους δείγματος στην ευρύτερη αξιολόγηση επιβάλλει ανάλογη επιφύλαξη. Ένας επιπλέον περιορισμός αφορά το γεγονός ότι η κύρια δράση αναδιαμόρφωσης της αίθουσας βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη· η μη έγκριση της πρώτης πρότασης χρηματοδότησης αναδεικνύει μία πρακτική πρόκληση που συχνά αντιμετωπίζουν εκπαιδευτικές δράσεις βασισμένες σε εξωτερική χρηματοδότηση, χωρίς αυτό να αναιρεί την παιδαγωγική αξία της ίδιας της διαδικασίας συμμετοχικού σχεδιασμού.

► ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η δράση που περιγράφηκε δείχνει πώς μια απλή αρχική απορία («Γιατί οι μαθητές/τριες δεν αγαπούν το σχολείο;») μπορεί να πυροδοτήσει μια συστηματική διαδικασία συμμετοχικού σχεδιασμού, μεταθέτοντας τους/τις μαθητές/τριες από τον ρόλο του παθητικού αποδέκτη σε αυτόν του ενεργού διαμορφωτή του σχολικού τους χώρου. Τα πρώτα ποιοτικά και ποσοτικά ευρήματα -τόσο από τη φάση ενσυναίσθησης όσο και από τις αξιολογήσεις που ακολούθησαν- δείχνουν θετική ανταπόκριση της σχολικής κοινότητας. Περιορισμό της παρούσας μελέτης αποτελεί το μικρό μέγεθος δείγματος αξιολόγησης σε ένα από τα δύο εργαλεία και το γεγονός ότι η κύρια δράση αναδιαμόρφωσης παραμένει σε εξέλιξη· μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να αξιολογήσει το τελικό αποτέλεσμα μετά την ολοκλήρωση της κατασκευής, καθώς και να διερευνήσει σε βάθος τον ρόλο των μαθητών/τριών ως ενεργών σχεδιαστών σε παρόμοιες δράσεις άλλων σχολικών μονάδων.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Coelho, C., Cordeiro, A., Alcoforado, L., & Moniz, G. C. (2022). Survey on student school spaces: An inclusive design tool for a better school. *Buildings*, 12(4), 392. Retrieved from <https://doi.org/10.3390/buildings12040392>
- IDEO. (n.d.). *The d.school starter kit*. Retrieved from <https://designthinking.ideo.com/resources/the-d-school-starter-kit>
- Li, T., & Zhan, Z. (2022). A systematic review on design thinking integrated learning in K–12 education. *Applied Sciences*, 12(16), 8077. Retrieved from <https://doi.org/10.3390/app12168077>
- Tsai, C. A., Song, M. Y. W., Lo, Y. F., & Lo, C. C. (2023). Design thinking with constructivist learning increases the learning motivation and wicked problem-solving capability—An empirical research in Taiwan. *Thinking Skills and Creativity*, 50, 101385. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2023.101385>
- Woolner, P., Hall, E., Wall, K., & Dennison, D. (2007). Getting together to improve the school environment: User consultation, participatory design and student voice. *Improving Schools*, 10(3), 233–248. Retrieved from <https://doi.org/10.1177/1365480207077846>
- Γερμανός, Δ. (2006). *Οι τοίχοι της γνώσης: Σχολικός χώρος και εκπαίδευση* (3η ανατύπωση). Αθήνα: Gutenberg.